

УДК 342.9

DOI <https://doi.org/10.32782/klj/2024.3.4>

Ковальчук М. О.,
кандидат юридичних наук, адвокат
АО «Естер Гардіанс»,
докторант
Інституту держави і права імені В. М. Корецького
Національної академії наук України

МЕТОДОЛОГІЯ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ СИСТЕМИ ГАРАНТІЙ ПРАВ НА ЗЕМЛЮ В ТЕОРІЇ ПРАВА УКРАЇНИ

Анотація. Статтю присвячено проблематиці методології наукового дослідження системи гарантій прав на землю в теорії права України. У статті проведено всебічний аналіз існуючих підходів до класифікації методів наукового дослідження системи гарантій прав на землю в межах української правової теорії. Виходячи з критичного огляду наукових джерел, автор пропонує оригінальну класифікацію методів, яка враховує специфічні особливості прав людини й громадянина на землю як об'єкта правового регулювання в Україні. Особлива увага приділена детальній характеристиці основних методологічних інструментів, застосовуваних у дослідженні гарантій прав власності на землю, а також їх ролі у формуванні комплексного та системного підходу до аналізу цієї проблематики. Результати дослідження сприяють удосконаленню методологічного апарату юридичної науки у сфері теорії держави і права, що має важливе значення для подальшого розвитку правової доктрини загалом. Зроблено висновок, що станом на сьогодні гарантії прав на землю є вкрай актуальним питанням для дослідження, що можна пояснити наступним: 1) загальна кількість наукових праць, присвячених гарантіям прав на землю, не є високою. Дане питання перебуває у сфері інтересів вітчизняних дослідників, проте із огляду на відносну молодість галузі земельного права України, земельного законодавства, у тому числі Земельного кодексу України, а також на те, що комплексні дослідження системи гарантій прав на землю у цілому переважно здійснювались у минулі десятиліття, на сьогодні існує потреба у проведенні таких комплексних досліджень; 2) сфера земельного права є такою, що розвивається досить стрімко. Земельне законодавство зазнає постійних змін, окрім того, за останнє десятиліття кардинально змінився зміст та характер багатьох земельних відносин в Україні. Сфера науки має належним чином реагувати на такі зміни, втім наш аналіз наукової літератури засвідчив, що за останні роки підвищення наукового інтересу до питань, пов'язаних із гарантіями прав на землю, не спостерігається; 3) переважна більшість досліджень гарантій прав на землю здійснюється на основі схожих підходів та основі застосування подібних методів. Вищевказане вказує, що національна наука потребує досліджень гарантій прав на землю, у яких мета дотягатиметься за допомогою відмінного інструментарію та дещо інакших підходів, для того, щоб питання гарантій прав на землю отримувало подальший доктринальний розвиток.

Ключові слова: методи наукового дослідження, класифікація методів, гарантії прав на землю, право, правове регулювання, земля, земельні відносини, право власності.

Kovalchuk M. O. Methodology of the scientific research system of land rights guarantee in the law theory of Ukraine

Abstract. The article is devoted to the problems of the methodology of scientific research of the system of guarantees of rights to land in the theory of Ukrainian law. The article provides a comprehensive analysis of existing approaches to the classification of methods of scientific research into the system of land rights guarantees within the framework of Ukrainian legal theory. Based on a critical review of scientific sources, the author offers an original classification of methods that takes into account the specific features of human and citizen rights to land as an object of legal regulation in Ukraine. Particular attention is paid to the detailed description of the main methodological tools used in the study of guarantees of land ownership rights, as well as their role in the formation of a complex and systematic approach to the analysis of this issue. The results of the study contribute to the improvement of the methodological apparatus of legal science in the field of the theory of the state and law, which is important for the further development of legal doctrine in general. It was concluded that, as of today, land rights guarantees are an extremely relevant issue for research, which can be explained as follows: 1) the total number of scientific works devoted to land rights guarantees is not

high. This issue is in the sphere of interests of domestic researchers, however, given the relative youth of the field of land law of Ukraine, land legislation, including the Land Code of Ukraine, as well as the fact that comprehensive studies of the system of guarantees of rights to land in general were mostly carried out in the past decades, today there is a need to conduct such complex studies; 2) the field of land law is such that it develops quite rapidly. Land legislation undergoes constant changes, besides, the content and character of many land relations in Ukraine have changed dramatically over the last decade. The field of science should respond appropriately to such changes, however, our analysis of the scientific literature has shown that in recent years there has been no increase in scientific interest in issues related to guarantees of land rights; 3) the vast majority of studies of guarantees of land rights are carried out on the basis of similar approaches and on the basis of the application of similar methods. The above indicates that national science needs studies of guarantees of land rights, in which the goal will be achieved with the help of excellent tools and slightly different approaches, so that the issue of guarantees of land rights receives further doctrinal development.

Key words: *methods of scientific research, classification of methods, guarantees of rights to land, law, legal regulation, land, land relations, ownership.*

Постановка проблеми. Ефективне досягнення поставлених завдань наукового дослідження залежить не лише від його актуальності та наукового обґрунтування, але й від правильно обраної методології. У процесі дослідження правових гарантій права власності на землю в Україні, належна методологія стає ключовим елементом, що дозволяє досягти об'єктивних та науково обґрунтованих висновків. Належно розроблена методологія дослідження гарантій прав на землю дозволяє не лише аналізувати наявні правові механізми, але й виявляти їх недоліки та розробляти нові підходи до вирішення проблем. Використання комплексного підходу, що включає аналіз правової доктрини, історичного розвитку та порівняльного правознавства, є ключовим для створення ефективної системи правової охорони прав на землю. Таким чином, методологія наукового дослідження системи гарантій прав на землю в теорії права України є важливою складовою, що забезпечує наукову обґрунтованість результатів та практичну реалізацію отриманих висновків у правовій системі.

Стан опрацювання даної проблематики демонструє значну увагу вітчизняних науковців до дослідження окремих аспектів системи гарантій прав на землю в теорії права України. Вагомий внесок у розвиток цього напрямку зробили такі науковці, як В.І. Андрейцев, Н.В. Безсмертна, Н.І. Бровко, О.В. Бурцев, О.А. Вівчаренко, О.І. Заєць, Н.Ф. Ільницька, І.І. Каракаш, А.М. Ключко, О.М. Ковальчук, М.І. Козюбра, М.В. Краснова, Л.В. Лейба, В.В. Носік, І.В. Озімок, О.О. Погрібний, В.В. Савчак, С.І. Сімакова, Н.І. Титова,

О.М. Туєва, Д.В. Федчишин, Н.В. Черкаська, М.К. Черкашина, Ю.В. Щербяк, М.В. Шульга та інші дослідники. Проте слід зазначити, що кількість комплексних досліджень, спрямованих на вивчення саме системи гарантій прав на землю, залишається обмеженою. Окремі аспекти цієї проблематики знайшли відображення у працях значно ширшого кола науковців, ніж зазначено вище. Все ж, тематиці методології наукового дослідження системи гарантій прав на землю в теорії права України не було приділено належної уваги.

Метою статті є аналіз методології наукового дослідження системи гарантій прав на землю в теорії права України та характеристика видів методів у даній сфері.

Виклад основного матеріалу. Так, О.А. Вівчаренко при проведенні дисертаційного дослідження використовував загальнонаукові та спеціальнонаукові методи. Серед загальнонаукових методів, які використовувались автором у дослідженні, ним виділено діалектичний, формально-логічний та структурно-функціональний методи пізнання правових явищ. У свою чергу, серед спеціально-наукових методів дослідник відзначив використання порівняльно-правового методу та методу тлумачення правових норм [1]. Пропонуємо проаналізувати зміст кожного із виділених автором методів та встановити, яким чином може здійснюватися їх використання у наукових дослідженнях. Наш аналіз розпочнемо із загальнонаукових методів.

Так, діалектичний метод ще досить часто відносять до загальнофілософських методів, він є найбільш загальним серед виділених автором методів, та використовується

не лише у праві, а й в інших науках. Сутність цього методу полягає у виявленні та співставленні протилежних за своєю природою явищ, і за допомогою аналізу їх спільних та відмінних рис, формулюванні певних обґрунтованих висновків [2, с. 62]. Його сутність полягає у виявленні та аналізі протилежних за своєю природою явищ, що дозволяє через співставлення їхніх спільних і відмінних рис формулювати обґрунтовані висновки та теоретичні конструкції. Цей метод має особливу значущість у юридичних дослідженнях, зокрема у вивченні системи гарантій прав на землю, де протиріччя між публічними та приватними інтересами, правовими нормами та фактичним їх застосуванням вимагають глибокого наукового осмислення. Діалектичний метод дозволяє дослідити розвиток правових інститутів, виявляючи протиріччя, які зумовлюють їх еволюцію та адаптацію до нових соціально-економічних умов. Застосування цього методу у сфері земельного права є особливо важливим з огляду на те, що система прав на землю перебуває на перетині публічного та приватного права, а отже, часто супроводжується суперечностями між інтересами держави та власників земельних ділянок. Це, наприклад, проявляється у процесах земельної реформи, приватизації земель сільськогосподарського призначення, правовому регулюванні оренди земельних ділянок та інших важливих для суспільства питань.

При проведенні досліджень у різних галузях юридичних наук діалектичний метод варто розглядати як один із провідних методів, а інші методи, у тому числі формально-логічний та структурно-функціональний методи, як такі, що його доповнюють. Варто зазначити, що інші загальнофілософські методи, наприклад, методи аналізу чи синтезу, належним чином застосовуються та взаємодіють у першу чергу при їх спільному застосуванні у діалектичному методі. У свою чергу, формально-логічний метод застосовується при створенні юридичних категорій, коли загальне формулювання формується в ціле з окремих ознак, і як наслідок, на основі цього надається поняття юридичної явища [2, с. 63]. Формально-логічний метод є одним із ключових загальнонаукових методів, широко засто-

совуваних у юридичних науках. Його основне завдання полягає в аналізі логічної структури правових норм і категорій, що дозволяє систематизувати правову інформацію та створювати чіткі юридичні дефініції. У контексті дослідження гарантій прав на землю цей метод має особливе значення, оскільки він допомагає створити точні визначення основних правових понять, таких як «право власності на землю», «право оренди», «правовий захист землі», та систематизувати норми, що регулюють ці питання.

Щодо спеціальнонаукових методів, які використовувались О.А. Вівчаренком під час наукового дослідження, то першочергово звернемо увагу на використання порівняльно-правового методу. У загальному розумінні, порівняльно-правовий метод є методом вивчення правових систем різних держав шляхом зіставлення однойменних правових норм, інститутів, принципів тощо та практики їх застосування [3, с. 666].

Втім, очевидно, що на практиці даний метод використовується не лише для зіставлення досвіду різних країн, але й для порівняння різних правових явищ, встановлення їх місця та ролі у юридичній науці. Для прикладу, за допомогою порівняльно-правового методу можуть порівнюватись різні гарантії прав на землю або ж різні групи гарантій. Порівняльно-правовий метод в юридичній науці дозволяє дослідникам зіставляти правові системи різних держав для виявлення спільних тенденцій або унікальних особливостей правових інститутів. Вчений використав цей метод для порівняння різних підходів до гарантій прав на землю як в Україні, так і в інших державах, що сприяло глибшому розумінню можливих механізмів захисту прав власників земельних ділянок. Основною перевагою порівняльно-правового методу є те, що він дозволяє не лише виявляти відмінності та подібності між правовими системами, але й здійснювати аналіз ефективності правових норм у конкретних соціальних і політичних умовах.

Іншим спеціальнонауковим методом, виділеним О.А. Вівчаренком, є метод тлумачення. Метод тлумачення охоплює конкретні прийоми і правила пізнання, необхідні суб'єкту

тлумачення для з'ясування змісту правової норми [4, с. 182]. Відповідно, на практиці даний метод, як і слідує з цього роз'яснення, застосовується для повного з'ясування дійсного змісту норм.

Метод тлумачення дозволяє розкрити глибокий зміст правових норм, що регулюють земельні відносини, і визначити, як саме ці норми повинні застосовуватися на практиці. Він застосовував цей метод для аналізу ключових нормативно-правових актів, які регулюють гарантії прав на землю в Україні, таких як Конституція України, Земельний кодекс України та інші акти законодавства. Наприклад, шляхом тлумачення норм Земельного кодексу науковець досліджував механізми захисту прав власників землі та користувачів земельних ділянок, підкреслюючи, що ефективність правового регулювання значною мірою залежить від правильного розуміння та застосування цих норм на практиці.

Метод тлумачення є особливо важливим у контексті прав на землю, оскільки багато питань, пов'язаних із земельними правами, регулюються загальними нормами цивільного, адміністративного та екологічного права, які можуть містити різні підходи до вирішення земельних спорів або захисту прав власників. Тлумачення цих норм дозволяє з'ясувати їхнє місце у системі правового регулювання та виявити можливі проблеми у їхній практичній реалізації.

М.К. Черкашина, на відміну від О.А. Вівчаренка, не класифікувала використані у науковому дослідженні методи. Дослідницею відзначено, що у дисертаційній роботі нею застосовувались історичний, формально-юридичний, порівняльно-правовий, системно-функціональний, логіко-семантичний, метод сходження від абстрактного до конкретного, тлумачення правових норм та інші методи [5]. Як можемо переконатись, деякі із перелічених методів (формально-юридичний, порівняльно-правовий, системно-функціональний та метод тлумачення правових норм) використовувались у дослідженні О.А. Вівчаренка та вже аналізувались нами раніше. Тому першочергово звернемо увагу на наступні методи: історичний, логіко-семантичний та метод сходження від абстрактного

до конкретного, і проаналізуємо їх у подальшому дослідженні.

Історичний метод використовується для отримання нових знань за допомогою проведення порівнянь історичних джерел [6, с. 180]. Для прикладу, даний метод може бути використаний для дослідження передумов становлення й перспектив розвитку гарантій прав на землю, аналізу становлення законодавства в цій сфері. Логіко-семантичний метод за загальним правилом використовується для аналізу та поглиблення понятійно-категоріального апарату, тож він може бути використаний для поглибленого вивчення поняття й сутності гарантій прав на землю. Щодо методу сходження від абстрактного до конкретного, то цей метод являє собою загальну форму руху наукового пізнання, закон відображення дійсності в мисленні. В науковій літературі визначається, що даний метод реалізовується на двох відносно самостійних етапах: переході від споглядання конкретного в дійсності до його абстрактних визначень (понять, суджень, умовиводів) та відновленні вихідної цілісності об'єкта у всій його багатогранності в мисленні дослідника [7, с. 19–20]. Тобто, цей метод можна розглядати як певний процес пізнання, відповідно до якого дослідник спочатку здійснює перехід від конкретного в дійсності до абстрактного в мисленні, а потім від абстрактного в мисленні до конкретного в мисленні.

В.В. Савчак класифікувала використані методи на філософські (діалектичний), загальнонаукові (формально-логічний, структурно-функціональний методи, метод системного аналізу і синтезу) та спеціально-правові методи (історико-правовий, формально-юридичний і порівняльно-правовий) [8].

Відзначимо, що діалектичний метод окремо віднесений дослідницею до самостійної категорії – філософських методів. Такий підхід, у цілому, доволі часто використовується вітчизняними дослідниками. Також звернемо увагу на підкреслення того, що спеціальнонаукові методи мають насамперед мають спеціально-правовий характер. Серед методів, що раніше не аналізувались нами, звернемо увагу на один загальнонауковий метод – метод системного аналізу і синтезу та

один із спеціально-правових методів, а саме на формально-юридичний метод.

Так, метод системного аналізу і синтезу, як і слідує з його назви, варто розглядати у сукупності його складових. Аналіз передбачає роздроблення цілого на складові елементи, тобто виділення ознак предмету для вивчення їх окремо як частини єдиного цілого. Наприклад, за допомогою аналізу можна встановити місце гарантій прав на землю в системі юридичних гарантій в праві України. У свою чергу, синтез передбачає з'єднання отриманих при аналізі частин у єдине ціле [7, с. 24–25].

Тобто, методи аналізу й синтезу мають використовуватись у тісній єдності. Спочатку, у процесі аналізу ми розбираємо певне цілісне явище на дрібні елементи, а згодом розглядаємо кожен із цих елементів як окремо, так і у єдності із іншими елементами. Саме за допомогою останнього створюється загальне уявлення про ознаки, сутність, зміст і форму досліджуваного явища. У свою чергу, формально-юридичний метод одним із основних методів дослідження саме у юридичних науках. Даний метод дозволяє простежити взаємозв'язки між внутрішнім змістом і зовнішнім вираженням (формою) правових явищ та інститутів [9, с. 11]. За допомогою цього методу вивчаються та опрацьовуються норми права, і за результатами такого опрацювання правові положення трансформуються в поняття, юридичні конструкції, здійснюється їх тлумачення, класифікація тощо.

І.В. Озімок у процесі дослідження конституційного права власності на землю в Україні та зарубіжних країнах використала наступні методи: діалектичний; порівняльно-правовий; аналізу та синтезу; узагальнення; індукції; аналогії; моделювання; історичний та історико-правовий [10]. Не зважаючи на те, що дослідниця не класифікувала використані методи, звернемо увагу на те, що переважна більшість із них є загальнонауковими. Оскільки окремі із цих методів ще не досліджувались нами, пропонуємо проаналізувати їх більш детально.

Метод узагальнення також сприяє створенню нових наукових дефініцій та категорій, оскільки на його основі формулюються

загальні положення, які можуть бути застосовані до широкого кола правових явищ. Наприклад, досліджуючи різні форми правової охорони земельних прав, за допомогою узагальнення можна створити концептуальне визначення «системи гарантій прав на землю», яке відобразить всі ключові елементи цієї системи, включаючи судові, адміністративні та законодавчі гарантії.

Схожим чином можна охарактеризувати і метод індукції, який передбачає перехід від часткового до загального, коли на підставі знання про певні однорідні об'єкти чи явища робиться висновок стосовно усіх об'єктів і явищ в цілому [7, с. 27].

Метод індукції є особливо корисним для дослідження судової практики, коли на підставі аналізу окремих судових рішень можна зробити висновки про загальні тенденції у правозастосуванні. Наприклад, аналіз кількох судових справ, пов'язаних із порушеннями прав на землю, може дозволити дослідникам виявити типові проблеми у захисті земельних прав та визначити напрями вдосконалення правового регулювання. Застосування методу індукції також допомагає формувати наукові рекомендації на основі практичного досвіду. Наприклад, вивчаючи окремі випадки вирішення земельних спорів, можна запропонувати нові підходи до правового регулювання та механізмів захисту прав на землю.

Метод аналогії дозволяє отримати знання про певні об'єкти чи явища на основі їх подібності з іншими об'єктами чи явищами [11, с. 39]. У дослідженні гарантій прав на землю метод аналогії дозволяє порівнювати правові механізми захисту прав власності на землю з механізмами захисту інших видів власності або прав. Наприклад, можна порівняти гарантії прав на землю з гарантіями прав на інтелектуальну власність, виявляючи спільні риси та відмінності у правовому регулюванні та захисті цих прав. Аналогія також може використовуватись для розробки нових підходів до вирішення правових проблем. Наприклад, можна порівняти правові режими охорони земельних прав в Україні та інших країнах для виявлення найкращих практик та їх впровадження у національне законодавство.

Таким чином, за допомогою аналогії можна встановити до цього невідомі ознаки об'єктів і явищ, опираючись на раніше здобуті знання про інші, подібні до них об'єкти і явища. Метод моделювання є у меншій мірі характерним для досліджень правових явищ. Даний метод передбачає вивчення об'єкта дослідження шляхом створення його моделі [7, с. 29].

На нашу думку, у дослідженні гарантій прав на землю метод моделювання не буде надто ефективним. Також нашу увагу привернуло те, що І.В. Озімок розділила історичний та історико-правовий методи. Як нами відзначалось раніше, історичний метод використовується для отримання нових знань за допомогою проведення порівнянь історичних джерел. У свою чергу, у випадку з використанням історико-правового методу, порівняння першочергово будуть здійснюватися щодо історико-правових джерел, наприклад пам'яток права, нормативно-правових актів, які втратили чинність, тощо.

У дослідженні гарантій прав на землю метод моделювання може використовуватися для аналізу можливих наслідків реформування земельного законодавства. Наприклад, моделювання впливу відкриття ринку землі в Україні на систему правової охорони прав землевласників може допомогти виявити потенційні проблеми та розробити ефективні правові механізми для їх вирішення. Проте слід зазначити, що метод моделювання має свої обмеження у правових дослідженнях через неможливість повного відтворення правових реалій.

Історико-правовий метод є більш вузьким у своєму застосуванні, оскільки він передбачає порівняння саме історико-правових джерел, таких як правові акти, що втратили чинність, або пам'ятки права. Цей метод дозволяє дослідити, як змінювалося правове регулювання земельних відносин протягом часу і як минулі правові рішення впливають на сучасні норми. Наприклад, порівняння правових актів різних історичних епох, що регулювали право власності на землю, дозволяє виявити еволюцію правових механізмів захисту прав землевласників.

Використання історико-правового методу є особливо важливим для розуміння сучасних

проблем у правовому регулюванні земельних відносин. Досліджуючи, як історично формувалося право власності на землю в Україні, можна виявити першопричини існуючих проблем і запропонувати шляхи їх вирішення. Наприклад, аналіз правового регулювання землі в період радянської колективізації та націоналізації може дати пояснення сучасним проблемам з приватизацією земель сільськогосподарського призначення.

Ю.В. Щербяк використала дві групи методів наукового пізнання: загальнонаукові методи, у тому числі діалектичний, метод системного аналізу й синтезу, формально-логічний, структурно-функціональний, комплексний, та спеціальні методи, а саме порівняльно-правовий та формально-юридичний [12]. Підхід, обраний авторкою, щодо класифікації методів та, власне, вибором методів, можна окреслити як один із найбільш типових для досліджень прав на землю у правовій доктрині України. Зокрема, використана методологія є досить близькою до тієї, якою у своєму дослідженні скористався О.А. Вівчаренко [1]. Методи поділяються на дві групи, одна із яких об'єднує загальнонаукові методи, а інша – методи, більш характерні саме для юридичної науки. Самі методи вже аналізувались нами в рамках цього дослідження.

Останньою концепцією, яка буде розглянута нами в даному дослідженні, є класифікація методів, що були використані Д.В. Федчишин. У процесі дослідження теоретичних засад реалізації та захисту земельних прав в Україні дослідницею застосовувались загальнонаукові та спеціальні правові методи дослідження, які знову ж таки, вже розглядалися нами раніше, а саме діалектичний, системно-структурний, формально-логічний, історико-правовий, порівняльно-правовий та формально-юридичний методи [13]. А нашу думку, це свідчить про можливість вести мову про певну систему методів, які використовуються у правовій доктрині України для дослідження гарантій прав на землю.

У процесі аналізу ми звернули увагу, що підходи вітчизняних авторів як до вибору критеріїв для класифікації методів, так і до вибору самих методів, є у цілому подібними. Усі автори використовують переважно одна-

кову систему методів наукових досліджень, яку ми можемо узагальнено відобразити наступним чином:

1. Філософські методи:

а) діалектичний метод – єдиний виділений в рамках цієї концепції філософський метод, який використовується вітчизняними дослідниками найчастіше. Полягає у виявленні та співставленні протилежних за своєю природою явищ, та формулюванні висновків за допомогою аналізу їх спільних та відмінних рис; б) всі інші філософські методи (метод аналізу і синтезу, метод індукції та дедукції, метафізичний метод, метод узагальнення, герменевтичний метод та інші) – у дослідженні гарантій прав власності на землю полягає у виявленні протилежностей між теоретичними положеннями правової доктрини та практичними проблемами реалізації цих гарантій. Аналізуючи законодавчі норми, що регламентують право власності на землю, можна простежити суперечності між задекларованими гарантіями та реальними умовами їх дотримання. Завдяки цьому методу можливо формулювати висновки щодо вдосконалення законодавчої бази та практики застосування.

2. Загальнонаукові методи:

а) формально-логічний метод – полягає у формуванні загального в єдине ціле з окремих ознак, і як наслідок, на основі цього надається визначення поняття певного юридичного явища чи процесу;

б) структурно-функціональний метод – дозволяє дослідити внутрішній зміст та структуру юридичного явища чи процесу;

в) історичний метод – використовується для отримання нових знань за допомогою дослідження історичних джерел та проведення порівнянь між різними історичними джерелами;

г) логіко-семантичний метод – використовується для аналізу та поглиблення понятійно-категоріального апарату.

3. Спеціальноправові методи:

а) порівняльно-правовий метод – полягає в порівнянні юридичних явищ чи процесів а межах одного об'єкта дослідження;

б) метод тлумачення правових норм – охоплює конкретні прийоми і правила пізнання,

необхідні суб'єкту тлумачення для з'ясування змісту правової норми;

в) формально-юридичний метод – дозволяє простежити взаємозв'язки між внутрішнім змістом і зовнішнім вираженням (формою) правових явищ чи процесів;

г) історико-правовий метод – використовується для отримання нових знань за допомогою дослідження історико-правових джерел та проведення порівнянь між різними історико-правовими джерелами.

Діалектичний метод займає ключове місце серед філософських методів і використовується для аналізу протилежних за своєю природою явищ. У контексті дослідження системи гарантій прав власності на землю, цей метод дозволяє виявляти та досліджувати протиріччя між різними правовими нормами та їхнім практичним застосуванням. Наприклад, діалектичний підхід може бути використаний для аналізу конфліктів між приватними і публічними інтересами у сфері земельних відносин. За допомогою діалектики можна дослідити, як протилежні правові концепції (наприклад, право приватної власності та державний контроль за використанням земель) взаємодіють і розвиваються в умовах правової системи України.

Формально-логічний метод є одним із ключових загальнонаукових методів, який застосовується для систематизації правових норм та визначення понять. У дослідженні системи гарантій прав власності на землю цей метод дозволяє чітко визначити юридичні дефініції та концепції, що стосуються правового захисту землі. Наприклад, формально-логічний метод може бути використаний для формулювання визначень таких понять, як «право власності на землю», «правовий захист» та «гарантії прав на землю». За допомогою цього методу можна створити класифікацію гарантій прав власності на землю, що сприяє більш глибокому розумінню правових механізмів.

Логіко-семантичний метод використовується для аналізу понятійно-категоріального апарату. У контексті дослідження гарантій прав власності на землю, цей метод дозволяє дослідити зміст правових понять і термінів, таких як «гарантії прав», «земельні відно-

сини», «правовий захист». Важливість цього методу полягає в тому, що він забезпечує точність у використанні термінології, що є необхідною умовою для ефективного правового регулювання.

Метод системного аналізу дозволяє розглядати правові явища як частину більшого правового та соціально-економічного контексту. У дослідженні системи гарантій прав власності на землю системний аналіз дозволяє дослідити взаємодію різних елементів системи правового захисту, таких як законодавство, судова практика та адміністративні органи. Наприклад, системний аналіз допоможе дослідити, як законодавчі акти взаємодіють з інститутами судового захисту у сфері земельних відносин. Метод синтезу, у свою чергу, забезпечує об'єднання окремих елементів у цілісну картину, дозволяючи оцінити ефективність системи в цілому.

Метод узагальнення використовується для формування загальних висновків на основі аналізу окремих випадків або явищ. У контексті дослідження гарантій прав власності на землю цей метод дозволяє створювати загальні теоретичні концепції на основі аналізу конкретних правових норм або судової практики. Наприклад, на основі аналізу різних форм правової охорони землі можна сформулювати загальні положення щодо системи гарантій прав на землю.

Метод індукції передбачає побудову загальних висновків на основі аналізу окремих випадків. У дослідженні гарантій прав власності на землю цей метод дозволяє робити висновки про загальні тенденції у правовому регулюванні на основі аналізу окремих норм або судових рішень. Наприклад, аналіз кількох судових справ про порушення прав на землю може дозволити сформулювати загальні положення щодо ефективності правового захисту у таких випадках.

Метод аналогії дозволяє отримувати нові знання про правові явища на основі їхньої подібності з іншими явищами. У дослідженні гарантій прав власності на землю цей метод дозволяє порівнювати правові механізми захисту прав на землю з механізмами захисту інших видів власності, таких як право на інтелектуальну власність або рухоме майно.

Наприклад, аналогія між захистом прав на землю і правом на нерухомість може допомогти виявити ефективні правові підходи, які можуть бути застосовані у земельному праві.

Порівняльно-правовий метод використовується для порівняння правових систем різних країн або правових інститутів в одній країні. У дослідженні гарантій прав власності на землю цей метод дозволяє порівнювати правові режими захисту земельних прав у різних державах, що дає можливість виявити найкращі практики і адаптувати їх до української правової системи. Наприклад, порівняння правових норм щодо захисту права власності на землю в Україні та європейських країнах може дати корисні висновки для вдосконалення національного законодавства.

У дослідженні системи гарантій прав власності на землю метод тлумачення дозволяє аналізувати правові акти, що регулюють земельні відносини, та встановлювати їхнє точне значення. Наприклад, тлумачення норм Земельного кодексу України може допомогти зрозуміти, як ці норми мають застосовуватися для забезпечення прав власників землі.

Історико-правовий метод дозволяє аналізувати правові явища у контексті їхнього історичного розвитку. У дослідженні системи гарантій прав на землю цей метод допомагає простежити еволюцію правових норм у сфері земельних відносин та виявити, як історичні зміни вплинули на сучасне правове регулювання. Наприклад, дослідження правових актів, що діяли в Україні до здобуття незалежності, дозволить краще зрозуміти проблеми у сучасному земельному законодавстві. Також це стосується й історіографії дослідження системи гарантій в Україні.

Висновки. Підсумовуючи проведене дослідження теоретично-методологічних основ дослідження гарантій прав на землю у правовій доктрині України, зробимо висновок, що станом на сьогодні гарантії прав на землю є вкрай актуальним питанням для дослідження, що можна пояснити наступним.

По-перше, загальна кількість наукових праць, присвячених гарантіям прав на землю, не є високою. Дане питання перебуває у сфері інтересів вітчизняних дослідників, проте із огляду на відносну молодість

галузі земельного права України, земельного законодавства, у тому числі Земельного кодексу України, а також на те, що комплексні дослідження системи гарантій прав на землю у цілому переважно здійснювались у минулі десятиліття, на сьогодні існує потреба у проведенні таких комплексних досліджень.

По-друге, сфера земельного права є такою, що розвивається досить стрімко. Земельне законодавство зазнає постійних змін, окрім того, за останнє десятиліття кардинально змінився зміст та характер багатьох земельних відносин в Україні. Сфера науки має належним чином реагувати на такі зміни, втім

наш аналіз наукової літератури засвідчив, що за останні роки підвищення наукового інтересу до питань, пов'язаних із гарантіями прав на землю, не спостерігається.

По-третє, наш аналіз засвідчив, що переважна більшість досліджень гарантій прав на землю здійснюється на основі схожих підходів та основі застосування подібних методів. Вищенаведене вказує, що національна наука потребує досліджень гарантій прав на землю, у яких мета дотягатиметься за допомогою відмінного інструментарію та дещо інакших підходів, для того, щоб питання гарантій прав на землю отримувало подальший доктринальний розвиток.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Вівчаренко О. А. Гарантії права власності на землю в Україні : Дис... канд. юрид. наук: 12.00.06 / НАН України ; Інститут держави і права ім. В.М. Корецького. К., 2005. 199 с.
2. Мічурін Є. О. Методологія науки цивільного права. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна*. Серія : Право. 2019. Вип. 28. С. 60–65.
3. Юридична енциклопедія: у 6 т. / редкол.: Ю.С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. Київ: Укр. енцикл., 1998–2004. Т. 4: Н-П. 720 с.
4. Антошкіна В. Способи тлумачення права та їхня роль у правозастосовній практиці. Підприємництво, господарство і право. 2020. № 5. С. 181–186.
5. Черкашина М. К. Юридичні гарантії права природокористування : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.06; Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2008. 20 с.
6. Шигаль Д. А. Основні елементи теорії історико-правового порівняльного методу. *Правова доктрина – основа формування правової системи держави* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 20-річчю НАПрН України та обговоренню п'ятитом. моногр. «Правова доктрина України», Харків, 20–21 листоп. 2013 р. / Нац. акад. прав. наук України. Харків, 2013. С. 179–183.
7. Грабченко А.І., Федорович В.О., Гаращенко Я.М. Методи наукових досліджень: навч. посібник. Х.: НТУ «ХПІ», 2009. 142 с.
8. Савчак В.В. Обтяження прав на землю за земельним законодавством України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. К.: Національний університет біоресурсів і природокористування Україн. 2013. 22 с.
9. Лук'янов Д.В., Погребняк С.П., Смородинський В.С., Теорія держави і права : посіб. для підгот. до іспитів; за заг. ред. О.В. Петришина. Харків : Право, 2018. 196 с.
10. Озімок І. В. Конституційне право власності на землю в Україні та зарубіжних країнах: порівняльно-правове дослідження : дис. ... канд. юрид. наук [12.00.02] / Національна академія внутрішніх справ. Київ, 2020. 293 с.
11. Важинський С.Е., Щербак Т.І. Методика та організація наукових досліджень : навч. посіб. Суми: СумДПУ імені А.С. Макаренка, 2016. 260 с.
12. Щербяк Ю.В. Правові форми переходу права власності на земельні ділянки громадянам України : дис. ... доктора філософії / Національний технічний університет «Дніпровська політехніка». Одеса, 2020. 257 с.
13. Федчишин Д.В. Теоретичні засади реалізації та захисту земельних прав в Україні : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.06, Харків: Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. 2021. 40 с.